

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

УДК: 821.133.1. – 3. Бен Джеллун: 316.73

Стаття надійшла до редакції [Article received /

Статья поступила в редакцию] – 10.06.2018 р.

Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism / Проверено на плагиат] – 11.06.2018 р.

Оригінальність тексту [The originality of the text / Оригинальность текста] – 92.14 %

<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2018.34.04>ОБРАЗНІ ДОМІНАНТИ ХУДОЖНЬОЇ УРБАНІСТИКИ ТАГАРА БЕН
ДЖЕЛЛУНА: МІСТО МІЖ ПАМ'ЯТТЮ І ЗАБУТТЯМ

Олена Іванівна Кобчінська (м. Київ, Україна)

o.kobchinska@knu.ua

кандидат філологічних наук, асистент кафедри зарубіжної літератури

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

(Міністерство освіти і науки України)

01030, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Розвідка пропонує аналіз образу міста в окремих текстах літературного доробку сучасного французького письменника марокканського походження Тагара Бен Джеллуна. На вибраному матеріалі дослідження, зокрема ранніх романах автора («Гарруда», 1976; «Писар», 1983 та «Священна ніч», 1987), а також його поетичному циклі «Сонячні шрами» (1972) концептуалізовано художньо-естетичну специфіку урбаністичного імагінарію автора в контексті його драматичного іммігрантського досвіду та мультикультурних мистецьких практик, прослідковано динаміку міських мотивів письменника як самобутню ідіостильову й культурну матрицю. З оперттям на наявні праці з обраної тематики, у розвідці розширено предметний корпус: урбаністичні образи актуалізуються на основі прози, а також вибраної поезії автора до та після його еміграції з Марокко до Франції; вони співвіднесені з первинними його оповідної ідентичності сформованою у процесі суперечливого і драматичного іммігрантського досвіду. Задля втілення поставленої мети, у розвідці залучено культурно-історичну методологію, а також здобутки студій інтертекстуальності, герменевтики, наратології та психоаналізу. Виявлено, що простір міста у текстах автора обох періодів перетворено на знакову культурну дошку, що уможливорює авторське осмислення історичних травм колоніального, постколоніального та імперського режимів в Магрибі та на Близькому Сході в др. пол. XX ст., а також на психологічний екран його особистісного психологічного геополітичного.

(Current issues in literary studies)

Figurative specifics of Tahar Ben Jelloun's urban images: A city between memory and oblivion (in Ukrainian)
[Obrazni dominanty hudozhn'oi' urbanistyky Tagara Ben Dzhelluna: Misto mizh pam'jattju i zabuttjam]

© Kobchinska O. I. [Kobchins'ka O. I.] o.kobchinska@knu.ua

Ключові слова: геишальт, місто, імміграція, мультикультурний дискурс, забуття, пам'ять, постколоніальна проза, оповідна ідентичність, травма, франкофонна література, урбаністика.

FIGURATIVE SPECIFICS OF TAHAR BEN JELLOUN'S URBAN IMAGES: A CITY BETWEEN MEMORY AND OBLIVION

Olena I. Kobchinska (Kyiv, Ukraine)

o.kobchinska@knu.ua

PhD, assistant lecturer at the Department of foreign literature
Kyiv Taras Shevchenko National University
(Ministry of Science and Education of Ukraine)
01030, Kyiv, Taras Shevchenko Boulevard, 14

The paper offers an analysis of urban images in several literary texts by a contemporary French writer of the Moroccan origin Tahar Ben Jelloun. In particular, it explores their figurative specifics with respect to cultural, social, and historical contexts related to North African Maghreb in the second half of the twentieth century. Based on selected material, namely the author's early novels (such as Harrouda, 1976; L'écrivain publique, 1983 and La Nuit Sacrée), as well as on a poetic cycle Cicatrices du Soleil, 1972, figurative and aesthetical aspects of the writer's urban imagery are conceptualized with a focus on his central experiences as an immigrant and a multicultural novelist, whereas the dynamics of urban motives in his texts are researched as an important idio-stylistic and cultural matrix. While already available research on the theme served as a background to the investigation, the presented paper incorporates an extended material containing prose and poetry created both before and after the writer's immigration from Morocco to France. Such an urban imagery is studied in relation to some essential components of the author's narrative identity that was constructed in the process of always controversial, partially dramatic experience of his immigration. For the aims of the research, we recur to historical and cultural explication, as well as consider methodology related to the theory of intertextuality, hermeneutics, narratology, and psychoanalysis in the article. The results found in the course of the study allow making several conclusions. In the first place, we conclude that urban space in Ben Jelloun's texts before emigration is represented as a significant cultural matrix that enables the writer's reflections on historical and urbanistic traumas within colonial, postcolonial, as well as imperial rules in North African Maghreb and in Middle East in the second half of the twentieth century. Secondly, urban texts of Ben Jelloun as an

(Актуальні питання літературознавства [Актуальные вопросы литературоведения])

Образні доміанти художньої урбаністики Тагара Бен Джеллуна: Місто між пам'яттю і забуттям
(Українською) [Образные доминанты художественной урбанистики Тагара Бен Джеллуна: Город
между памятью и забвением (Наук. яз.)]

© Кобчинська О. І. [Кобчинская Е. И.] o.kobchinska@knu.ua

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

immigrant writer testify a period of spiritual crisis in his writing career when being read as a man's estrangement from the city, a breach between tradition and modernity, past and present, a postmodernist deterritorialization, and, at the same time, a simulacrum of being. Furthermore, it is found that a widespread motive of wandering in a multifaceted city without itinerary or support in Ben Jelloun's urban texts is rooted in his personal psychologic gestalt, namely a dramatic experience of rupture with the native land after exile and an insatiable desire to reach it as a promised earth forever lost. In continuation, it can be declared that memory and oblivion are two powerful driving forces, indispensable modes of Ben Jelloun's traumatic quest that make his urban texts appear as rather melancholic and nostalgic palimpsest of memories belonging to a vagabond in between lands and cities, which is de facto the writer's autofictional hypostasis moreover mirrored by marginal characters and masks numerous in his texts. Finally, it can be concluded that as a multicultural writer, figuratively – a cultural translator – Ben Jelloun makes a special emphasis on a disabled authenticity and originality of those Moroccan cities that were largely damaged by colonial and postcolonial rules or reconstructions. At the same time, the writer parallels them to traumatic post-civil war transformations that took place in a range of oriental Middle East cities of Liban, Syria, Palestine, etc. bringing their depictions to dramatic, mostly apocalyptic dimension.

Key-words: city, gestalt, francophone literature, immigration, memory, multicultural discourse, narrative identity, oblivion, postcolonial writings, trauma, urban studies.

ОБРАЗНЫЕ ДОМИНАНТЫ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ УРБАНИСТИКИ
ТАГАРА БЕН ДЖЕЛЛУНА: ГОРОД МЕЖДУ ПАМЯТТЮ И
ЗАБВЕНИЕМ

Елена Ивановна Кобчинская (г. Киев, Украина)

o.kobchinska@knu.ua

кандидат филологических наук, ассистент кафедры зарубежной литературы
 Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко
 (Министерство образования и науки Украины)
 01030, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

Статья предлагает анализ образа города в некоторых текстах из литературного наследия современного французского писателя марокканского происхождения Тагара Бен Джеллуна. На избранном материале исследования, в частности ранних романов автора («Гарруда», 1976; «Писарь», 1983 и «Священная ночь»,

(Current issues in literary studies)

Figurative specifics of Tahar Ben Jelloun's urban images: A city between memory and oblivion (in Ukrainian)
[Obrazni dominanty hudozhn'oi' urbanistyky Tagara Ben Dzhelluna: Misto mizh pam'jattju i zabuttjam]

© Kobchinska O. I. [Kobchins'ka O. I.] *o.kobchinska@knu.ua*

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

1987), а также его поэтическом цикле «Солнечные шрамы» (1972) концептуализирована художественно-эстетическая специфика урбанистического имажинария автора в контексте его драматического иммигрантского опыта и мультикультурных практик, в том числе прослежена динамика городских мотивов писателя как самобытная идиостилистическая и культурная матрица. С опорой на имеющиеся работы по предложенной теме, статья предлагает расширенный предметный корпус: урбанистические образы актуализируются на основе прозы, а также избранной поэзии автора до и после его эмиграции из Марокко во Францию; они соотношены со связующими его повествовательной идентичности сложившейся в процессе противоречивого и отчасти драматичного иммигрантского опыта. Для достижения поставленной цели, в статье привлечена культурно-историческая методология, а также инструментарий студий интертекстуальности, герменевтики, наратологии и психоанализа. Выявлено, что пространство города в текстах автора обеих периодов превращено в знаковую культурную матрицу, которая делает возможным авторское осмысление исторических травм колониального, постколониального и имперского режимов в Магрибе и на Ближнем Востоке во второй половине XX века, а также в психологический экран личностного психологического гештальта писателя.

Ключевые слова: гештальт, город, иммиграция, мультикультурный дискурс, забвение, память, повествовательная идентичность, постколониальная проза, травма, франкофонная литература, урбанистика.

Вступ

Постановка загальної проблеми та її зв'язок із науковими завданнями. Поле дослідження урбаністики інструментарієм гуманітарних студій динамічно розвивається і набуває дедалі ширшого міждисциплінарного виміру, спонукаючи фахівців із урбаністичних студій, культурології та соціології осмислювати міський обшир як своєрідну анатомію співмірну людині й сумісну та/або несумісну з нею залежно від актуального контексту [1, с. 6]. У стосунку до літературознавства, аналіз міського простору в текстах письменників із порубіжним культурним досвідом, зокрема досвідом імміграції, дозволяє прослідкувати важливі первні їхньої оповідної ідентичності [3] із залученням первинного емпіричного досвіду – а саме побутування та самопрезентації в окремішньому типові простору. З огляду на перехід культурних кордонів у сучасному світі, множинні виклики нових соціокультурних ситуацій, зокрема актуалізацію

(Актуальні питання літературознавства [Актуальные вопросы литературоведения])
Образні домінанти художньої урбаністики Тагара Бен Джеллуна: Місто між пам'яттю і забуттям
 (Українською) [Образные доминанты художественной урбанистики Тагара Бен Джеллуна: Город
 между памятью и забвением (Наук. яз.)]

© Кобчінська О. І. [Кобчинская Е. И.] o.kobchinska@knu.ua

**PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]**

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

мультикультурних і транскультурних епістем, суттєвим завданням є відслідковувати й протоколювати нюанси міжкультурних мистецьких протоколів, у яких місто постає як своєрідний образ світу, його осердя, питомий простір людського буття і які дозволяють оприявнювати його видозміни як проєкцію глибинних драм і пошуків кожного окремого письменника, що живе і творить на межі культурних світів та цивілізаційних зламів.

Актуальність дослідження зумовлена потребою подальшого ознайомлення української аудиторії з творчим доробком знаного французького письменника сучасності Тагара Бен Джеллуна, уродженця Марокко, франкомовного громадського діяча, поборника прав людини в парадигмі викликів мультикультурного світу. Насамперед, аналіз творчої концепції автора, ключові віхи його творчого шляху, тематика доробку дозволяють провести евристичні паралелі з українськими реаліями, зокрема в постколоніальному та постімперському контекстах сучасності, тоді як аналіз особистісного квесту письменника-іммігранта, який живе і творить між близькосхідними і західними містами на зламі історичних епох, дозволить концептуалізувати специфіку художнього імагінарію самотнього художнього дискурсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема близькосхідного міста як автентичного простору у романному доробкові Бен Джеллуна частково висвітлювалася у наших попередніх публікаціях з оперттям на культурно-історичний та герменевтичний інструментарій: сакральна символіка й геометрія східного міста розглядалася у стосунку до екзистенційного квесту романних персонажів ранніх романів автора [2]. Серед тематичних праць зарубіжних науковців виділимо працю франкофонної дослідниці Наді Камаль-Транс, яка на сторінках ґрунтовної монографії «Тагар Бен Джеллун. Письменник міст» (1998) пропонує ретельний екскурс в історію та повсякдення низки міст Північної Африки, Близького Сходу та Західної Європи, їхнє місце в життєвій географії письменника. Окреслені праці є опорними задля подальшого осмислення урбаністичних мотивів у текстах Бен Джеллуна як орієнтирів духовного квесту автора, а також концептуалізації полікультурного та почасти постколоніального міста як території психологічного ґешталту письменника-іммігранта.

Мета статті – оприявити образ міста в окремих текстах літературного доробку Бен Джеллуна, концептуалізувати художньо-естетичну специфіку ур-

(Current issues in literary studies)

Figurative specifics of Tahar Ben Jelloun's urban images: A city between memory and oblivion (in Ukrainian)
[Obrazni dominanty hudozhn'oi urbanistyky Tagara Ben Dzhelluna: Misto mizh pam'jattju i zabuttjam]

© Kobchinska O. I. [Kobchins'ka O. I.] o.kobchinska@knu.ua

**ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

баністичного імагінарію автора в контексті драматичного іммігрантського досвіду автора та його мультикультурних мистецьких практик, а також прослідкувати динаміку міських мотивів письменника як самотутню ідіостильову й культурну матрицю.

Об'єктом дослідження постає комплекс образів оприявнених в окремих урбаністичних текстах Бен Джеллуна.

Предметом дослідження постають образні доміанти репрезентації простору окремих міст, що відіграли певну роль у житті автора, та їхній художній потенціал в образах для дослідження текстів.

Наукова новизна розвідки. З оперттям на дані згаданих праць із наявної тематики, ми розширюємо предметний корпус розвідки: урбаністичні образи актуалізуються на основі прози, а також поезії автора; водночас, вони співвіднесені з первнями його оповідної ідентичності сформованої у процесі суперечливого й травматичного іммігрантського досвіду та увиразненої його психологічним ґештальтом.

Матеріалом дослідження обрано окремі романи автора (зокрема, «Гарруда», 1976; «Писар», 1983; «Священна ніч», 1987, а також його поетичний цикл «Сонячні шрами» (1972).

Методи дослідження. Задля втілення поставленої мети, у розвідці використано культурно-історичний метод, а також залучено здобутки студій інтертекстуальності, герменевтики, наратології та психоаналізу.

Основний зміст та результати дослідження

Аналіз оповідної ідентичності автора як його самоосмислення та самопрезентації – у розумінні Поля Рікера [3] – постає плідною методологією для потрактування великої та особистісної історій – у макро-сценаріях та мікро-контекстах. Витоки автобіографічних та художніх наративів Бен Джеллуна, як і їх розгортання в культурному континуумі та літературознавчому дискурсі, органічно пов'язані з часопростором їхнього творення, а саме містами багатокультурної батьківщини автора – Марокко. Вони історично й традиційно вкорінені в мотиви й ритми арабської традиційної культури, однак у сучасності до непізнаності змінені, а подекуди травмовані колонізаторськими проектами й амбіціями першої половини ХХ ст., а потому – постколоніальними імперськими полізіями. Кожне з міст, що так чи інакше фігурує в образному корпусі Бен

(Актуальні питання літературознавства [Актуальные вопросы литературоведения])

Образні доміанти художньої урбаністики Тагара Бен Джеллуна: Місто між пам'яттю і забуттям
(Українською) [Образные доминанты художественной урбанистики Тагара Бен Джеллуна: Город
между памятью и забвением (Наук. яз.)]

© Кобчинська О. І. [Kobchinskaya E. И.] o.kobchinska@knu.ua

**PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]**

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Джеллуна, наділене конкретною символікою в його життєписі. Так, у патріархальній твердині Феса він народився, у порубіжному Танжері, морському портові до сусідського Заходу, виростав і вбирав багатолікий впливи й переплетіння культур, у фантазмагоричній Касабланці та магічному Тетуані викладав літературу, а автентичний Марракеш перетворив на художнє тло для розгортання сюжетів питоми арабського магічного реалізму [11, с. 20]. Зрештою, письменник осів у Парижі, однак продовжує наголошувати, що неперервно триває і творить у просторі “між” – культурами, мовами, землями й містами [10, с. 24]. Користуючись метафорою Е. Шафранської у стосунку до іноетнокультурних письменників у корпусі національних літератур, Бен Джеллуна можна охарактеризувати як письменника-перекладача між культурами, а разом із тим – культурного транскриптора [4, с. 4], який практикує модус транскультурації, акцентує іноетнокультурні первні своїх текстів та вписує виразні міфопоетичні коди до них. Окреслені художні домінанти безперечно позначилися і на урбаністичних мотивах Бен Джеллуна, утім авторова панорамна і водночас прискіплива увага до міського простору долає фольклорно-екзотичні параметри магрибської автентики, яку прагнули виписати й “озахіднити” [11, с. 27] його попередники, якот Дрісс Шрайбі чи Абделатіф Лаабі. Художній урбанізм Бен Джеллуна як митця-іммігранта, що залишив Північну Африку в 1980-х роках, однак не припиняв рефлексувати над темою землі – своєї й водночас утраченої – вписується в матрицю мнемотичного ґешталту цього француза родом з Магрибу, у його невтоленне бажання долучитися до близького і zarazом утраченого простору.

За визначенням франкофонної дослідниці Наді Камаль-Транс, Бен Джеллун – митець, що пише про міста (фр. *écrivain des villes*) [10] й одночасно є їх писарем. Справді, письменник створює художні тексти на канві міських ландшафтів, а місто, як і жіноче тіло, перетворює на наративні механізми, часом – окремі *герой-тексти* [9, с. 36], що втілюють його гостру внутрішню потребу повернутися до червоної землі Марокко, травми якої дотепер болять письменникові. Автофікціональні оповідачі ранньої прози Бен Джеллуна функціонують на тлі міст, прокладають свій маршрут і дорожні замітки – реальні чи уявні – країною, якої «*бракує скрізь і всюди*» [7, с. 195]. Для нього, уродженця Марокко, міста постають як палімпсест пам’яті та забуття, цих двох однаково потужних модусів подолання травми і втрати: пам’ять та забуття розривають його надвоє,

(Current issues in literary studies)

**Figurative specifics of Tahar Ben Jelloun’s urban images: A city between memory and oblivion (in Ukrainian)
[Obrazni dominanty hudozhn’oi urbanistyky Tagara Ben Dzhelluna: Misto mizh pam’jattju i zabuttjam]**

© Kobchinska O. I. [Kobchins’ka O. I.] o.kobchinska@knu.ua

**ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

проте без яких письменник не може відбутися творчо: *«Одне місто нашарувалося на інше. Образи переплелися між собою. І знову та сама думка не дає мені спокою: я не сплутую того, що люблю. І не мрію про те, чого мені бракує»* (переклад наш – О. К.) [7, с. 195-196].

Це прагнення письменника визначити й зафіксувати межі загубленого простору міст, де він залишив свої особисті сліди й мистецькі знаки, засвідчує його виразну мультикультурну іпостась: буття між містами спонукає його також переймати міські образи інших країв, перейматися їхніми літописами та травмами – скажімо, частими на сторінках його текстів є покликання до Палестини, Лівану тощо. Бен Джеллун осмислює себе у контекст міст, що зазнали історичних травм і зрушень подібних до марокканського простору, де тісно переплелася колективна амнезія та сила тяжіння землі почасти паралізованої спочатку колоніальними, а потому імперськими режимами. Вдамося до культурно-історичної експлікації, що дозволить прояснити окремі параметри означених суперечностей. Від початку французької колонізації, автентичні арабські містатвердині зазнавали динамічних змін. Традиційно близькосхідні міста мають дві частини: арабське традиційне місто (*медина*) та так зване нове місто (*ель джедід*). Чимдалі розвивалися колонізаційні проекти модернізації міст, тим більше урбаністичний Магриб озахіднювався, а нові міста у свою чергу перетворювалися в поліси новітньо-західного типу. У такий спосіб, більшість марокканських міст і пам'яток зазнали непоправних руйнувань: поруч із камерними й неконкурентоспроможними медунами виростили модернізовані арабські мегаполіси (наприклад, у Марракеші – це район Геліз, у Рабаті – квартал Льюсеан). Широкі квартали Касабланки, які щороку динамічно розросталися, вважалися прочиненими дверима на Захід, назустріч здобуткам колонізації, сприйнятими як ознаки тодішнього прогресу.

Так, багатолике місто із загубленою сутністю, душею – один із наскрізних образів Бен Джеллунового письма, що тяжіє до відображення власної загубленості митця у просторі. Він шукає землі, якої йому так бракує, і знаходить лише її відбитки, прагне згадати лики міст, у яких бував, і губить їх у назавжди змінений історії та повсякденності так само, як губить обриси свого минулого Я до імміграції – цілісного й гармонійного. У поетичній збірці автора «Сонячні шрами» читаємо рядки з поезії в прозі: *«Рідні міста проростають крізь мене, у*

(Актуальні питання літературознавства [Актуальные вопросы литературоведения])
Образні доміанти художньої урбаністики Тагара Бен Джеллуна: Місто між пам'яттю і забуттю
(Українською) [Образные доминанты художественной урбанистики Тагара Бен Джеллуна: Город
между памятью и забвением (Наук. яз.)]

© Кобчинська О. І. [Кобчинская Е. И.] o.kobchinska@knu.ua

**PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]**

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

них ексгумовано каміння й черепи, я їхній цвинтар, тасмний клапоть накопичених кістяків <...> мої рідні міста стали вигадкою, пожухлою епохою вицвілих персонажів, згвалтованих силуетів, там чийсь невиразний голос зветься моїм і пам'ятає про мене» (переклад наш – О. К.) [8, с. 44]. Така загубленість резонує із увагою письменника до маргінальних топосів та героїв: контрабандисти, емігранти, повії, божевільні та безхатьки, політичні бунтівники Бен Джеллуна сплітаються у великому урбаністичному тілі, вони поділяють одне місто як спільне свідчення власної загубленої долі, викривленої історичними сценаріями на національними ідеологіями. Так, у романі «Священна ніч» (Гонкурівська премія 1987 року) оповідач згадує, що маршрут героїні, дівчинки-андрогіна Загри, скаліченої та вигнаної з дому, перетворився на *«анфіладу з дверей відчинених на білі простори й кружляючі лабіринти»* (переклад наш – О. К.) [6, с. 169]. У цих лабіринтальних просторах важко оприяти себе саме тому, що вони позбавлені первинної точки опори, точки первісного божественного творення сплюндрованого вторгненням ворожого Іншого.

У романі «Писар» (1983) – одному з перших романів автора періоду постеміграції, автор осмислює міста свого минулого й нинішнього буття як *«будівельний майданчик у розпалі ремонтних робіт»* [7, с. 44]. Виділений імагінарій наводить на думку, що автор потребує реконструкції свого буттєвого світу, приведення його до порядку після разючого поруйнування, розладу й онтологічного хаосу, що водночас співпадає з великими історичними потрясіннями, зокрема громадянською війною в Лівані, яку автор переживав дуже особистісно й болісно. Із цього приводу Н. Камаль-Транс зазначає, що, пишучи про міста, Бен Джеллун *«оприявнює минуле, виводить на поверхню теперішнє та пророкує майбутнє, грається із часом через простір – реальний та уявний»* [10, с. 23]. За нашими спостереженнями, прозовий, зокрема романний доробок автора уможливорює панорамний погляд на історію нації через призму історії міст, саме тому у своїй метафориці письменник часто вдається до образів на межі історичних прецедентів та урбаністики, як-от у романі «Гарруда»: *«вуличка-фраза, прорізана історичним випадком»* (переклад наш – О. К.) [5, с. 89]. Вулиця, прорізана історичними колізіями, набуває в Бен Джеллуна глибинного символічного значення. Саме на таких маленьких, загублених вуличках міст живуть і мандрують персонажі його прози: жінка-повія Гарруда, божевільний пророк Мога, мореп-

(Current issues in literary studies)

Figurative specifics of Tahar Ben Jelloun's urban images: A city between memory and oblivion (in Ukrainian)
[Obrazni dominanty hudozhn'oi urbanistyky Tagara Ben Dzhelluna: Misto mizh pam'jattju i zabuttjam]

© Kobchinska O. I. [Kobchins'ka O. I.] o.kobchinska@knu.ua

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

лавець-вагабонд Синдбад, дівчина в хлопчачій подобі Загра. Кожна їхня подорож – це радше блукання без орієнтирів та пункту призначення; його апофеозом є оніричне знайомство героя із нетрями його несвідомого чи пам'яті міста (здебільшого периферійного), в якому триває сакральний пошук.

Натомість міський простір у поетичних текстах Бен Джеллуна постає як безперервно втікаюче, плавне, і незавершене плетиво, своєрідний постскриптим блукань та розриву самого митця. У поетичному циклі «Сонячні шрами» (1972) ліричний герой автора засвідчує: *«У очах моїх місто / Сирота обезтілена / моя пам'ять спочила з прибоєм порту старого / Обітнула Сходу крило / упізнала ясне пілігрима лице / Віддана їй обітована / ранок в день виростає у білих порухах / спожива морські трави і гальку й слова / а дахами голубки пророчать блукання маршрути»* [8, с. 78] (переклад наш – О. К.). У своїх інтерв'ю письменник наголошує, що любить термін «*маршрут*» (фр. «*itinéraire*»), і саме на цей момент звертає увагу Н. Камаль-Транс: дослідниця зазначає, що в літературознавчому контексті серед магрибців термін «*itinéraire*» на позначення жанру дорожніх записок уперше вжив Абделатіф Лаабі, очільник легендарного постколоніального літературного часопису «*Souffles*». Згідно з коментарем Лаабі, який цитує дослідниця: *«Для нас йшлося про те, аби <...> чітко заявити про себе як про націю на рівні автономного акту письма, форми літературного вираження. Звідси – інтерес до традиції, питомого арабського спадку. Слово «rihla» або «маршрут» є однією з її органічних форм»* (переклад наш – О. К.) [10, с. 24]. Бен Джеллун, як один зі співтворців часопису, вдається до терміна Лаабі задля того, аби класифікувати власну манеру письма як «*маршрут подорожі між поезією й історією*» (переклад наш – О. К.) [10, с. 24]. Як і в попередньому прикладі, відслідковуємо, що опорні точки авторських поетичних маршрутів складаються із фрагментів міського тіла розірваного історією *«Я починаю до ран твоєї пам'яті! / й поселюся в твоєму мовчазному тілі <...> / Пам'ятай! / То рушали в поля, аби сіяти віру! / Вони витрясли місто мов землю вагітну / Місто й небо розбилося на друзки! / мрія тріснула болем стікала в пустельники вулиць»* (переклад наш – О. К.) [8, с. 52-54]. Тут образ стражденного міста, роз'ятраеного історичними драмами, а саме розривом із колоніальним та повоевним минулим, лише почасти втихомирений амнезією і в даному разі він набуває гостро драматичного, майже апокаліптичного виміру.

(Актуальні питання літературознавства [Актуальные вопросы литературоведения])

Образні домінанти художньої урбаністики Тагара Бен Джеллуна: Місто між пам'яттю і забуттям
 (Українською) [Образные доминанты художественной урбанистики Тагара Бен Джеллуна: Город между памятью и забвением (Наукр. яз.)]

© Кобчінська О. І. [Кобчинская Е. И.] o.kobchinska@knu.ua

**PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]**

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>**Висновки дослідження**

Задля задекларованої мети розвідки, виокремлення та аналіз образних домінант художньої урбаністики Тагара Бен Джеллуна було здійснено на основі обраних текстів автора, зокрема його романів («Гарруда», 1976; «Писар», 1983; «Священна ніч», 1987), а також поетичного циклу («Сонячні шрами», 1972). Спостереження отримані в ході дослідження дозволяють зробити кілька висновків: 1) Простір міста у текстах автора до-еміграційного періоду перетворено на знакову культурну дошку, що уможливорює авторське осмислення історичних, а також урбаністичних травм колоніального, постколоніального та імперського режимів в Магрибі та на Близькому Сході в др. пол. XX ст.; 2) Урбаністичні тексти Бен Джеллуна-іммігранта засвідчують глибинну духовну кризу митця, його дислокацію в просторі, відчуження від урбаністичного тла як розриву між традицією й модерністю, минулим і сучасним, своєрідну постмодерністську дестериторизацію, а потому ревізію власного цілісного «Я», що постає як кризовий симулякр; 3) Мотив блукання в багатоликому місті без маршруту й опори коріниться в території психологічного ґешталту Бен Джеллуна, його драматичному переживанні розриву з рідною землею після вигнання та прагненні віднайти її наново як уже незнайдену землю обітовану; 4) Пам'ять і забуття – дві рушійні сили Бен Джеллунового травматичного квесту – перетворюють його урбаністичні тексти на меланхолійний і ностальгічний палімпсест спогадів неприкаяного блукальця між землями, віддзеркаленого його численними героями та масками; 5) Гостра увага Бен Джеллуна як полікультурного митця – своєрідного перекладача між культурами – до автентики й самотності марокканських міст понівечених колоніальним та постколоніальним режимами спонукає автора проводити паралелі з повоєнними травмами низки близьких йому близькосхідних міст Лівану, Сирії, Палестини та інших і набуває драматичного значення, почасті апокаліптичного звучання.

Перспективи подальших наукових розвідок

З огляду на широке функціонування урбаністики як об'єкта гуманітарних студій, результати представленої розвідки можуть бути розвинені із залученням здобутків феноменології, семіотики, філософії та герменевтики, однак із подальшим заглибленням у соціокритичний, культурно-історичний та психологічний контексти творчості франкомовного марокканського митця.

(Current issues in literary studies)

Figurative specifics of Tahar Ben Jelloun's urban images: A city between memory and oblivion (in Ukrainian)
[Образні домінанты художньої урбаністики Тагара Бен Джеллуна: Місто між пам'яттю і забуттям]

© Kobchinska O. I. [Kobchins'ka O. I.] o.kobchinska@knu.ua

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Література

1. *Анатомія міста: Київ. Урбаністичні студії* (Київ, Смолоскип», 2012), 195.
2. *Кобчінська, О.* «Архітектура східного міста в мультикультурній прозі Тагара Бен.» *Джеллуна Літературознавчі студії* 29 (2010): 186–191.
3. *Рикер, П.* *Повествовательная идентичность*, доступ <http://www.philosophy.ru/library/ricoeur/iden.html>
4. *Шафранская, Э. Ф.* «Мифопоэтика иноэтнокультурного текста в русской прозе XX–XXI вв.» Автореф. дисс. д-ра филол. наук, Волгоград, 2008.
5. *Ben Jelloun T.* Harrouda (Paris, Denoël, 1973), 178.
6. *Ben Jelloun T.* La nuit sacrée (Paris, Éditions du Seuil, 1987), 189.
7. *Ben Jelloun T.* L'écrivain public (Paris, Editions du seuil, 1983), 198.
8. *Ben Jelloun T.* Poésies complètes (Paris: Gallimard, 1995), 365.
9. *Ben Ouanes K.* «L'Itinéraire de la Parole dans l'oeuvre romanesque de Tahar Ben Jelloun.» *Stratégies d'écriture*, ed. Tahar Ben Jelloun, sous la direction de Mansour M'HENNI (Paris ? L'Harmattan, 1993): 35–49.
10. *Kamal-Trense N.* Tahar Ben Jelloun. L'écrivain des villes (Paris: L'Harmattan, 1998), 224.
11. *Mounia, B.* *La carnavalisation dans le roman maghrébin de langue française*, mode d'accès http://www.montraykreyol.org/IMG/pdf/La_carnavalisation_dans_le_roman_maghrebin_de_langue_francaise.pdf.

References

1. *Anatomija mista: Kyiv. Urbanistychni studiji* (Kyiv, Smoloskyp, 2012), 195 (in Ukrainian)
2. *Kobchinska, O.* «Arhitektura shidnogo mista v multykykturnij prozi Tagara Ben Dzheluna.» *Literaturoznachchi studiji* 29 (2010): 186–191 (in Ukrainian)
3. *Riker, P.* *Povestvovatel'naya identichnost'*, dostyp <http://www.philosophy.ru/library/ricoeur/iden.html> (in Russian)
4. *Shafranskaya, E. F.* «Mifopoetika inietnokulturnogo teksta v russkoi proze XX-XXI vv.» avtoref. diss. d-ra filol. nauk, Volgograd, 2008. (in Russian)
5. *Ben Jelloun T.* Harrouda (Paris, Denoël, 1973), 178.
6. *Ben Jelloun T.* La nuit sacrée (Paris, Éditions du Seuil, 1987), 189.
7. *Ben Jelloun T.* L'écrivain public (Paris, Editions du seuil, 1983), 198.
8. *Ben Jelloun T.* Poésies complètes (Paris: Gallimard, 1995), 365.
9. *Ben Ouanes K.* «L'Itinéraire de la Parole dans l'oeuvre romanesque de Tahar Ben Jelloun.» *Stratégies d'écriture*, ed. Tahar Ben Jelloun, sous la direction de Mansour M'HENNI (Paris ? L'Harmattan, 1993): 35–49.
10. *Kamal-Trense N.* Tahar Ben Jelloun. L'écrivain des villes (Paris: L'Harmattan, 1998), 224.
11. *Mounia, B.* *La carnavalisation dans le roman maghrébin de langue française*, mode d'accès http://www.montraykreyol.org/IMG/pdf/La_carnavalisation_dans_le_roman_maghrebin_de_langue_francaise.pdf.

(Актуальні питання літературознавства [Актуальные вопросы литературоведения])

Образні домінанти художньої урбаністики Тагара Бен Джеллуна: Місто між пам'яттю і забуттям
 (Українською) [Образные доминанты художественной урбанистики Тагара Бен Джеллуна: Город
 между памятью и забвением (Наукр. яз.)]

© Кобчінська О. І. [Kobchinskaya E. I.] o.kobchinska@knu.ua